01/06/2020

Τα χειρόγραφα της Ιεράς Μονής Ρουσάνου ψηφιοποιήθηκαν

/ Παιδεία και Πολιτισμός

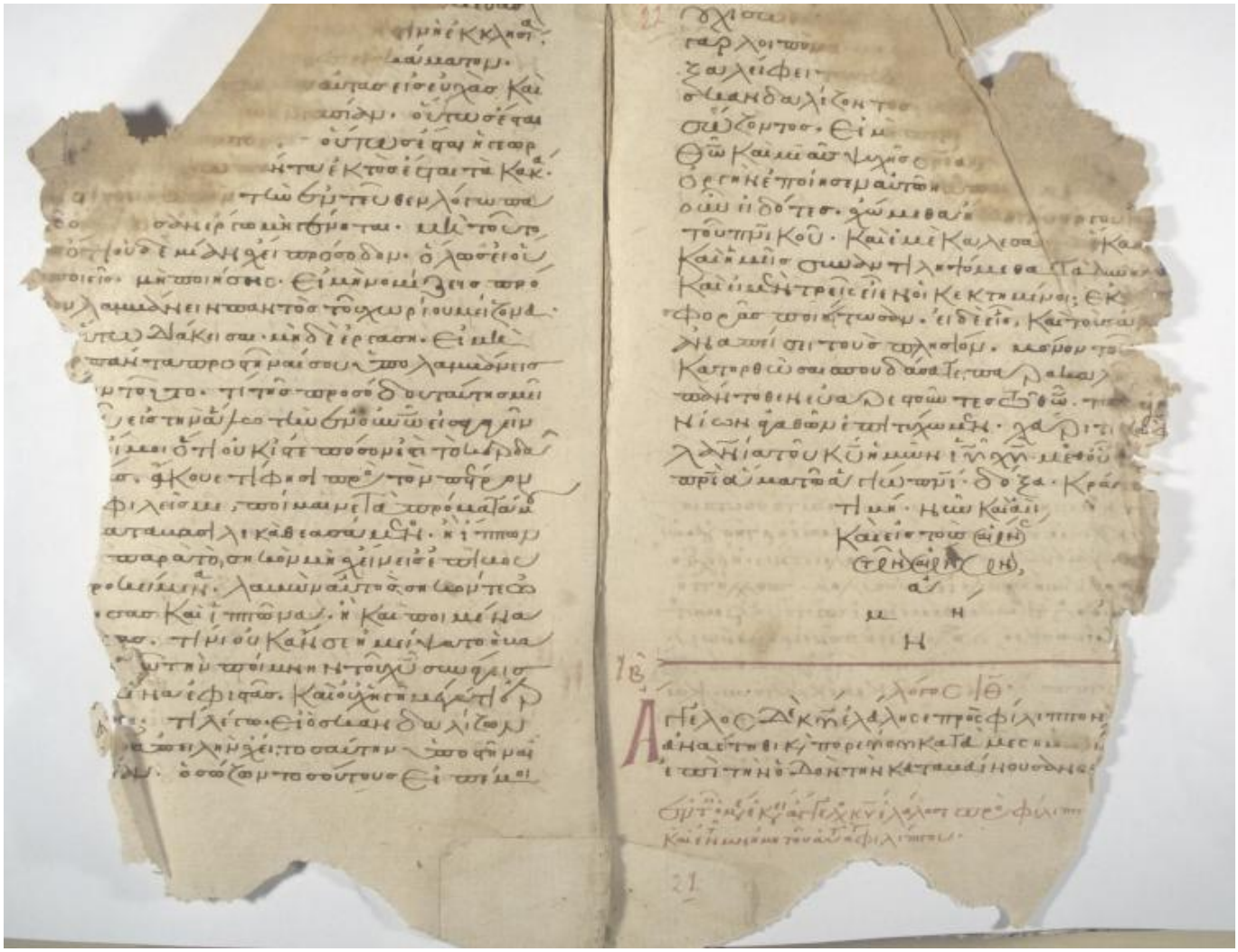

Η συλλογή των χειρογράφων κωδίκων της Ιεράς Μονής Ρουσάνου των Μετεώρων είναι πλέον διαθέσιμη διαδικτυακά μέσω της Βιβλιοθήκης Καλαμπάκας σύμφωνα με τη σημερινή ανακοίνωση που εξέδωσε στην επίσημη ιστοσελίδα της. Η Ιερά Μονή Ρουσάνου και το Ιστορικό και Παλαιογραφικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τράπεζας σε συνεργασία με την Βιβλιοθήκη Καλαμπάκας εργάστηκαν πάνω στην ψηφιοποίηση των κωδίκων.

Το έργο με την ονομασία “Ψηφιοποίηση, Διαχείριση και Καταλογογράφηση της συλλογής χειρογράφων της Ιεράς Μονής Ρουσάνου” με συμφωνία μεταξύ των φορέων υπογράφηκε και ξεκίνησε το Φεβρουάριο του 2019 με τον κ. Αγαμέμνονα Τσελίκα να ασχολείται με την ψηφιοποίηση των κωδίκων. Ο κ. Τσελίκας είναι ο

Προϊστάμενος του Ιστορικού και Παλαιογραφικού Αρχείου του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης.

Η μοναδική αυτή συλλογή των 39 κωδίκων που έχουν γραφτεί από τον 13ο μέχρι και τον 19ο αιώνα αποτελείται από Λειτουργικά Βιβλία, Συναξαριστές, Μηναία, Λόγους Πατέρων, Δογματικά έργα κλπ, ενώ η περιγραφική καταλογογράφηση των κωδίκων βασίστηκε στον κατάλογο του καθηγητή του Ιονίου Πανεπιστημίου κ. Δημήτριο Ζ. Σοφιανό. Ο σκοπός είναι να διατηρηθεί ο πολιτιστικός πλούτος της Ιεράς Μονής και να διευκολυνθεί η πρόσβαση όλων των ενδιαφερομένων στο θησαυρό της Ιεράς Μονής. Με την ψηφιοποίηση δίνεται η δυνατότητα για εξ' αποστάσεως μελέτη χωρίς να φθείρεται το πρωτογενές υλικό και εξασφαλίζεται η μακροβιότητα των χειρογράφων.

Για να δείτε τη συλλογή από τη βιβλιοθήκη της Καλαμπάκας πατήστε ΕΔΩ.

Τα χειρόγραφα της Ιεράς Μονής Ρουσάνου αποτελούν μεγάλη πηγή ιστορικών πληροφοριών και έχουν μεγάλο ενδιαφέρον. Όπως γράφει η επίσημη ιστοσελίδα της Ιεράς Μονής για τα χειρόγραφα:

Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰώνα ἄρχισαν νὰ μελετῶνται τὰ χειρόγραφα τῆς ἱερᾶς μονῆς, ἀρχικὰ ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Ἰωάννη Βογιατζίδη, ποὺ ὑπηρετοῦσε ὡς σχολάρχης στὴν πόλη τῆς Καλαμπάκας, καὶ ἀργότερα ἀπὸ τὸν ἔφορο Μεσαιωνικῶν Μνημείων Ἀδαμάντιο Ἀδαμαντίου. Πιὸ συστηματικὰ καὶ ἐπισταμένα ὅμως μελετήθηκαν καὶ καταγράφηκαν ἀπὸ τὸν βυζαντινολόγο Νίκο Βέη (1883-1958), ποὺ πρωτανέβηκε στὴ μονὴ Ρουσάνου στὶς 4 Ὀκτωβρίου τοῦ 1908. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μοναχοῦ τῆς μονῆς Χρύσανθου Ἀθανασίου ἀρχικὰ καὶ τοῦ ἁγιοτριαδίτη μοναχοῦ Ἀγαθάγγελου Πετρόπουλου ἀπὸ τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1909, ὁ Βέης κατέγραψε πενήντα δύο ρουσανίτικα χειρόγραφα. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ μοναστήρι ἦταν ἡμιερειπωμένο καὶ ἐγκαταλελειμμένο, ἄφησε σ' αὐτὸ γιὰ τὶς λειτουργικὲς ἀνάγκες ὀκτὼ καὶ μετέφερε σαράντα τέσσερα, γιὰ ἀσφάλεια, στὴ γειτονικὴ μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὰ ὁποῖα ἀργότερα κατέληξαν στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

Στὴ διάρκεια τῆς Κατοχῆς (1941-1944) ὁ εὐλαβὴς Καλαμπακιώτης ἱερέας Χρῆστος Μπέντας (1883-1979), ὡς Γραμματέας τῶν μονῶν τῆς Μητροπόλεως Τρίκκης καὶ Σταγῶν, συνέβαλε οὐσιαστικὰ στὴ διάσωση καὶ διαφύλαξη τῶν χειρογράφων τῶν μετεωρικῶν μοναστηριῶν, κρύβοντάς τα σὲ κρύπτες ἢ μεταφέροντάς τα σὲ ἀσφαλῆ μέρη.

Ἀπὸ τὸ 1985 τὴ συστηματικὴ μελέτη καὶ καταγραφὴ τῶν ρουσανίτικων χειρογράφων ἀνέλαβε ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου καὶ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Δημήτριος Σοφιανός. Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 2007 ὁλοκλήρωσε τὴν ἐργασία του γιὰ χωριστὴ ἔκδοση τῶν χειρογράφων αὐτῶν, ἡ ὁποία κυκλοφόρησε σὲ τόμο στὰ 2009, ἕναν χρόνο μετὰ τὸν θάνατό του.

Στὶς 20 Μαρτίου 2009, ἑκατὸ χρόνια μετὰ τὴν πρώτη καταγραφὴ τοῦ Βέη, οἱ σαράντα χειρόγραφοι ρουσανίτικοι κώδικες παρεδόθησαν ἀπὸ τὴ μονὴ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου στὴ μονὴ Ρουσάνου, ὅπου μέχρι σήμερα φυλάσσονται καὶ πρόκειται νὰ ἐκτεθοῦν σὲ εἰδικὸ πρὸς τοῦτο χῶρο.

Τον Νοέμβριο του 2018 σε άρθρο του φιλολόγου Σπυρίδωνος Βλιώρα έγινε γνωστή για πρώτη φορά στην Ελλάδα η ύπαρξη κι ενός ακόμη άγνωστου χειρογράφου, του αρχαιότερου χειρογράφου της μονής: ενός περγαμηνού κώδικος του 11ου αιώνα, της συλλογής χειρογράφων Burdett-Coutts, που σήμερα βρίσκεται στην Βρετανική Βιβλιοθήκη (British Library) και περιλαμβάνει δύο έργα: α)την Λαυσαϊκὴ Ἱστορία του Παλλαδίου Ἑλενοπόλεως και β)την Φιλόθεον Ἱστορίαν του Θεοδώρητου Κύρρου.

Τον Φεβρουάριο του 2019 η Δημοτική Βιβλιοθήκη Καλαμπάκας σε συνεργασία με το Ιστορικό και Παλαιογραφικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης ανέλαβε το έργο «Ψηφιοποίηση, Διαχείριση και Καταλογογράφηση της συλλογής χειρογράφων της Ιεράς Μονής Ρουσάνου». Όλοι οι χειρόγραφοι κώδικες της Ιεράς Μονής φωτογραφήθηκαν, ψηφιοποιήθηκαν και εντάχθηκαν σε βάση δεδομένων της Βιβλιοθήκης Καλαμπάκας, προκειμένου να είναι διαθέσιμοι στους ερευνητές αλλά και στον καθένα ενδιαφερόμενο.

Ὅπως εἶναι ἀναμενόμενο γιὰ μοναστηριακὴ βιβλιοθήκη, οἱ περισσότεροι κώδικες, ποὺ ἔχουν γραφεῖ ἀπὸ τὸν 13ο ὡς τὸν 19ο αἰώνα, εἶναι ἐκκλησιαστικοῦ περιεχομένου. Πρόκειται κυρίως γιὰ Λειτουργικὰ Βιβλία, Μηναῖα, Παρακλητικές, Συναξαριστές, Λόγους Ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων, Δογματικὰ κ.ἄ.

Ἀξίζει νὰ ἀναφερθοῦμε ἰδιαίτερα στὸν πρῶτο, τὸν τρίτο καὶ τὸν δέκατο ἕκτο κώδικα τῆς καταγραφῆς Σοφιανοῦ, ποὺ χρονολογοῦνται στὸν 13ο αἰώνα. Μάλιστα στὸν τρίτο, τοῦ ἔτους 1285, ἔχουμε -ἴσως- αὐτόγραφο σημείωμα τοῦ κτίτορα Μαξίμου καθὼς καὶ ἐνθύμηση γιὰ τὴν κοίμηση δύο ἄλλων ἡγουμένων τῆς μονῆς, τοῦ Νεοφύτου καὶ τοῦ Εὐθυμίου.

Κατὰ τὸν 16ο αἰώνα λειτουργοῦσε στὴ μονὴ βιβλιογραφικὸ ἐργαστήριο, ὄχι βέβαια ὀργανωμένο καὶ συστηματικό, ὅπως στὴ μονὴ τῆς Ὑψηλοτέρας ἢ στὴ μονὴ Βαρλαάμ. Ὑπῆρχαν στὸ μοναστήρι τοῦ Ρουσάνου ἁπλοὶ γραφεῖς, ἀντιγραφεῖς κωδίκων καὶ καλλιγράφοι, ἐξυπηρετώντας τὶς ἀνάγκες τοῦ κοινοβίου.

Στὶς μέρες μας, ἡ ἱερὰ μονὴ προγραμματίζει νὰ στείλει αἴτηση πρὸς τὴν Ἐθνικὴ

Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὸν ἐπαναπατρισμὸ τριῶν ρουσανίτικων χειρογράφων, μὲ σημαντικότερο τὴ Διαθήκη τῶν Κτιτόρων, ὁσίων Ἰωάσαφ καὶ Μαξίμου, τοῦ ἱδρυτικοῦ ἐγγράφου τῆς ἱερᾶς μονῆς (εἰλητὸ μὲ ἀριθμὸ 1465), ποὺ τὸ 1882 μαζὶ μὲ ἄλλα μετεωρίτικα χειρόγραφα ἀφαιρέθηκαν ἀπὸ τὰ μοναστήρια τῶν Μετεώρων καὶ μεταφέρθηκαν κατ’ ἐντολὴ τῆς τότε κυβέρνησης στὴν Ἀθήνα.